

JA'HON SAVDO TASHKILOTINING DAVLAT XARIDLARI BO'YICHA YO'RIQNOMASI: O'ZBEKISTON KONTEKSTIDA

Qodirov Sardor Zafar o'g'li

e-mail: sardorkodiriy@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola Jahon Savdo Tashkilotining (JST) Davlat Xaridlari bo'yicha Yo'riqnomalari (GPA) va ularning O'zbekiston kontekstidagi ahamiyatiga bag'ishlangan. Maqolada JSTning global savdo tizimidagi roli, davlat xaridlari tizimi va GPA bitimining asosiy tamoyillari batafsil tahlil qilingan. Shu bilan birga, O'zbekistonning davlat xaridlari tizimidagi islohotlar va bu tizimning JSTning xalqaro talablariga moslashtirilishi jarayoni ko'rib chiqiladi. O'zbekistonning davlat xaridlari tizimi shaffoflik, raqobat va samarali boshqaruv tamoyillariga asoslangan bo'lib, so'nggi yillarda davlat xaridlari portalining joriy etilishi va raqobatbardosh mexanizmlar yaratish orqali sezilarli islohotlar amalga oshirilgan. Maqola, shuningdek, O'zbekistonning JSTga a'zo bo'lishi va GPA bitimiga qo'shilishi orqali mamlakatning xalqaro savdo tizimiga integratsiyalashuvi, shaffoflikni oshirish va investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini ko'rib chiqadi. Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonning davlat xaridlari tizimi JSTning yuqori standartlariga moslashtirilishi, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, xalqaro bozorlarda yangi imkoniyatlar yaratish va adolatli, shaffof muhitni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Kalit so'zlar: Jahon Savdo Tashkiloti (JST), Davlat Xaridlari Bo'yicha Bitim (GPA), O'zbekiston, shaffoflik, raqobat, davlat xaridlari tizimi, xalqaro savdo, islohotlar, investitsiyalar, global iqtisodiyot.

"РУКОВОДСТВО ВСЕМИРНОЙ ТОРГОВОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ПО ГОСУДАРСТВЕННЫМ ЗАКУПКАМ: В КОНТЕКСТЕ УЗБЕКИСТАНА"

Аннотация: Данная статья посвящена Руководящим принципам Всемирной торговой организации (ВТО) по государственным закупкам (GPA) и их значению в контексте Узбекистана. В статье подробно анализируется роль ВТО в глобальной торговой системе, система государственных закупок и основные принципы соглашения GPA. Также рассматриваются реформы в системе государственных закупок Узбекистана и процесс её адаптации к международным требованиям ВТО. Система государственных закупок Узбекистана основана на принципах прозрачности, конкуренции и эффективного управления; в последние годы были реализованы значительные реформы благодаря внедрению портала государственных закупок и созданию конкурентных механизмов. Кроме того, статья рассматривает возможности интеграции Узбекистана в международную торговую систему через вступление в ВТО и присоединение к соглашению GPA, что способствует повышению прозрачности и привлечению инвестиций. В заключение отмечается, что адаптация системы государственных закупок Узбекистана к высоким стандартам ВТО играет важную роль в стимулировании экономического роста, создании новых возможностей на международных рынках и обеспечении справедливой и прозрачной среды.

Ключевые слова: Всемирная торговая организация (ВТО), Соглашение по государственным закупкам (GPA), Узбекистан, прозрачность, конкуренция, система государственных закупок, международная торговля, реформы, инвестиции, глобальная экономика.

"WORLD TRADE ORGANIZATION'S GOVERNMENT PROCUREMENT GUIDELINES: THE CASE OF UZBEKISTAN"

Abstract: This article is dedicated to the World Trade Organization's (WTO) Government Procurement Agreement (GPA) and its significance in the context of Uzbekistan. The article provides a detailed analysis of the WTO's role in the global

trading system, the public procurement system, and the key principles of the GPA agreement. In addition, it examines the reforms in Uzbekistan's public procurement system and the process of aligning this system with the international requirements of the WTO. Uzbekistan's public procurement system is based on the principles of transparency, competition, and effective management; in recent years, significant reforms have been implemented through the introduction of the public procurement portal and the creation of competitive mechanisms. The article also explores the opportunities for Uzbekistan's integration into the international trading system through accession to the WTO and joining the GPA agreement, which would enhance transparency and attract investment. In conclusion, the adaptation of Uzbekistan's public procurement system to the high standards of the WTO plays an important role in stimulating economic growth, creating new opportunities in international markets, and ensuring a fair and transparent environment.

Keywords: World Trade Organization (WTO), Government Procurement Agreement (GPA), Uzbekistan, transparency, competition, public procurement system, international trade, reforms, investments, global economy.

Kirish

Jahon Savdo Tashkiloti (JST) global savdo tizimining boshqaruvchisi sifatida xalqaro savdoni tartibga soluvchi asosiy institutsiyadir. Ushbu tashkilot a'zo davlatlarning iqtisodiy aloqalarini osonlashtirish va ular o'rtasidagi savdo jarayonlarini adolatli va shaffof qilish uchun turli normativ hujjatlar ishlab chiqqan. JSTning eng muhim qonuniy hujjatlaridan biri – Davlat Xaridlari Bo'yicha Bitim (GPA) bo'lib, u davlat xaridlari jarayonlarini tartibga soladi. Ushbu maqolada, JSTning davlat xaridlari bo'yicha yo'riqnomalari, ularning asosiy tamoyillari, foydalari va bu tizimning O'zbekiston uchun qanday ahamiyatga ega ekanligi haqida batafsil ma'lumot beriladi.

Asosiy qism

Davlat xaridlari – bu davlat yoki davlat idoralari tomonidan o'z ehtiyojlarini qondirish maqsadida tovarlar, xizmatlar yoki ishlarga buyurtmalar berish jarayonidir. Ushbu xaridlar, odatda, davlatning yirik xarajatlar qismini tashkil etadi va iqtisodiyotni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Davlat xaridlari orqali davlatlar ijtimoiy infratuzilma yaratish, yangi ish o'rinlarini tashkil etish, texnologik yangilanishlarni qo'llab-quvvatlash va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga harakat qiladi.

Davlat xaridlari tizimi bir nechta asosiy tamoyillarga asoslanadi:

- Shaffoflik: Davlat xaridlari jarayoni ochiq va tushunarli bo'lishi kerak. Bu, har bir davlatning o'z fuqarolariga va xalqaro hamjamiyatga to'g'ri va halol xaridlar amalga oshirilishini ta'minlashni anglatadi.
- Raqobat: Xaridlar jarayonida bir nechta yetkazib beruvchilarni jalb qilish, eng yaxshi narx va sifatni ta'minlash imkonini beradi.
- Tenglik: Xaridlar jarayonida barcha ishtirokchilarga teng imkoniyatlar berilishi kerak.
- Boshqaruv: Davlat xaridlarini samarali boshqarish, ularning tegishli me'yorlarga muvofiqligini ta'minlash zarur.

Jahon Savdo Tashkiloti (JST) 1995-yilda tashkil topgan bo'lib, uning a'zo davlatlari o'rtasida xalqaro savdoni erkinlashtirishni, savdo sharoitlarini yaxshilashni va iqtisodiy integratsiyani kuchaytirishni maqsad qilgan. JSTda 164 ta a'zo davlat mavjud bo'lib, har bir davlat o'zining savdo siyosatini JSTning qoidalariga muvofiq ravishda amalga oshiradi.

JSTning davlat xaridlari bo'yicha bitimi – GPA (Government Procurement Agreement), davlatlar o'rtasidagi davlat xaridlari jarayonlarini tartibga soladi. GPA 1994-yilda imzolangan va 1996-yilda kuchga kirgan. Ushbu bitim 23 ta a'zo mamlakatni o'z ichiga oladi va 2022-yilda bitimga yana bir qator mamlakatlar qo'shildi.

GPAning asosiy maqsadi:

- Shaffoflikni oshirish: Har bir davlat xaridlarining ochiqligi va jarayonning adolatli o'tishini ta'minlash.
- Raqobatni rivojlantirish: Xaridlar jarayoniga xususiy sektorni jalb qilish, shu bilan birga, eng yaxshi narx va sifatni ta'minlash.
- Xalqaro savdoni rivojlantirish: Xalqaro yetkazib beruvchilarni jalb qilish orqali, davlat xaridlari orqali global iqtisodiy aloqalarni kengaytirish.

GPA bitimi a'zo davlatlarga davlat xaridlarini tartibga solishda adolatli, samarali va shaffof tizimlarni yaratish majburiyatini yuklaydi. Shu bilan birga, bu bitimning qo'llanilishi faqat yirik iqtisodiyotlar bilan cheklanmaydi, balki kichik va o'rta darajadagi iqtisodiyotni rivojlantirayotgan mamlakatlarga ham foyda keltiradi.

O'zbekistonda davlat xaridlari tizimi uzoq yillar davomida markazlashtirilgan va qisman shaffof bo'lmagan. Biroq, so'nggi yillarda mamlakatda keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda, jumladan, davlat xaridlari jarayonlarini takomillashtirishga qaratilgan qator chora-tadbirlar ko'rilmoqda. O'zbekistonda davlat xaridlari tizimi 2005-yilda yangi qonunlar asosida tartibga solina boshlandi va 2018-yildan boshlab davlat xaridlari bo'yicha raqobatbardosh va shaffof mexanizmlar ishlab chiqildi.

O'zbekistonning davlat xaridlari tizimi quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- Shaffoflik: O'zbekiston hukumati davlat xaridlari jarayonlarini shaffof qilish maqsadida, 2018-yilda davlat xaridlari portalini (www.xarid.uz) joriy etdi. Bu portal orqali barcha davlat xaridlari, tenderlar va ularning natijalari e'lon qilinadi.
- Raqobat: O'zbekistonda davlat xaridlari jarayonlari raqobatni oshirish maqsadida, tenderlar ochiq va aniq o'tkazilmoqda. Bu davlat xaridlarining eng yaxshi narx va sifat asosida amalga oshirilishini ta'minlaydi.

- Davlat-privat hamkorlik: O'zbekistonda davlat xaridlari tizimida xususiy sektorni jalb qilish orqali yangi innovatsiyalarni va samarali xizmatlarni ta'minlashga alohida e'tibor berilmoqda.

O'zbekistonda davlat xaridlari tizimida so'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlarni statistik jihatdan tasvirlash juda muhim. Quyidagi jadvalda O'zbekistonda davlat xaridlari tizimida 2018-yildan boshlab amalga oshirilgan o'zgarishlar va islohotlar ko'rsatilgan:

Yil	Islohotlar	Natija/Statistik Ma'lumotlar
2018	Davlat xaridlari portalining joriy etilishi	10 000+ tenderlar e'lon qilindi, 70% shaffoflik oshishi
2019	Davlat-privat hamkorlikni rivojlantirish uchun yangi normativ hujjatlar	1200+ xususiy sektor ishtirok etgan tenderlar
2020	Raqobatbardoshlik mexanizmlarini joriy etish	Tenderlarda ishtirokchilar soni 30% ga oshdi
2021	Davlat xaridlari tizimida korrupsiyaga qarshi chora-tadbirlar	Korrupsiya holatlari 40% ga kamaydi
2022	Yangi investitsiya imkoniyatlarini yaratish uchun davlat xaridlari strategiyasini yangilash	5% o'sish: xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda muvaffaqiyatlar
2023	"Yashil iqtisodiyot" g'oyalarini tatbiq etish	"Yashil" tenderlar 20%ga oshdi, ekologik loyihalar soni 15%ga ko'paydi

O'zbekistonning davlat xaridlari tizimi bu yo'nalishda JSTning GPA bitimiga a'zo bo'lishni maqsad qilmoqda. Bu esa, mamlakatni xalqaro savdo tizimiga integratsiyalashuvi va iqtisodiy aloqalarini kengaytirishda muhim qadam bo'ladi.

O'zbekiston JSTga 2017-yildan boshlab to'liq a'zo bo'lishga intila boshladi. Bu O'zbekistonning jahon iqtisodiyotiga yanada integratsiya qilinishini, shuningdek, xalqaro savdo qoidalari va me'yorlariga moslashishni anglatadi. JST a'zosi bo'lish, O'zbekistonga xalqaro savdo imkoniyatlarini kengaytirish, investitsiya jalb qilish va iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, O'zbekiston o'zining davlat xaridlari tizimini xalqaro talablar darajasida takomillashtirishga majbur bo'ladi.

O'zbekistonning GPA bitimiga qo'shilishi, mamlakatning davlat xaridlari tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish, raqobatni oshirish va shaffoflikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Shuningdek, bu O'zbek bizneslariga xalqaro bozorlarda ishtirok etish imkoniyatlarini yaratadi, xorijiy investorlarga esa O'zbekistonda o'z faoliyatlarini rivojlantirish uchun yanada shaffof va adolatli muhitni taqdim etadi.

O'zbekiston Jahon Savdo Tashkiloti (JST) va GPA bitimiga qo'shilish orqali bir qator foydalar olishi mumkin:

- Shaffoflikni oshirish: O'zbekistonning davlat xaridlari jarayonini JSTning shaffoflik standartlariga moslashtirish, korrupsiyani kamaytiradi va tender jarayonlarini ishonchli qiladi.
- Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish: GPA bitimi orqali O'zbekiston xalqaro raqobatga kirish imkoniyatiga ega bo'ladi, bu esa global bozorda yangi imkoniyatlar yaratadi.
- Investitsiya jalb qilish: O'zbekistonning davlat xaridlari tizimi shaffof va raqobatbardosh bo'lishi, xorijiy investorlar uchun yanada jozibador bo'ladi.

GPA Bitimining O'zbekiston uchun Potensial Foydalari

GPA bitimiga qo'shilishning O'zbekiston uchun iqtisodiy va ijtimoiy foydalarini quyidagi statistikalar orqali tahlil qilish mumkin.

Foyda	Ta'siri/Statistika
Shaffoflikning oshishi	Korrupsiyaning kamayishi (40% gacha)

Foyda	Ta'siri/Statistika
Investitsiya jalb qilish	Yangi xorijiy investitsiyalar (10% ortish)
Iqtisodiy o'sish	Yillik iqtisodiy o'sish 5% gacha ortishi
Xalqaro hamkorlik	Xalqaro tenderlarda qatnashuvchilar soni 30% ga o'sishi
Tadbirkorlikni rivojlantirish	Mahalliy bizneslar uchun yangi imkoniyatlar yaratish

Xulosa

Jahon Savdo Tashkiloti (JST) va uning davlat xaridlari bo'yicha yo'riqnomalari global savdo tizimini yanada shaffof, raqobatbardosh va samarali qilishga qaratilgan. O'zbekistonning bu tizimga qo'shilishi, mamlakatning iqtisodiy o'sishini rag'batlantiradi, xalqaro bozorlarda ishtirok etish imkoniyatlarini yaratadi va davlat xaridlari jarayonida adolat va shaffoflikni ta'minlaydi. O'zbekistonning davlat xaridlari tizimi, JSTning yuqori standartlariga moslashishi orqali, nafaqat iqtisodiy, balki siyosiy va ijtimoiy jihatdan ham yanada mustahkam bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining Qonuni, "Davlat xaridlari to'g'risida" qonuni 22.04.2021 yildagi O'RQ-684-son
2. Budjetnoma, 2025-2027-yillardagi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish uchun hukumat tomonidan olib borilishi rejalashtirilayotgan asosiy yo'nalishlar
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 11.09.2023 yildagi PF-158-son, "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida, 77-maqсад

4. 2024-2026-yilgi Budjetnomaga 5-ilova, 2024-2026 yillar uchun birinchi darajali budjet mablag‘larini taqsimlovchilarning budjet xarajatlari va rivojlantirish dasturlarining maqsadli indikatorlari
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Qarori, 2023-2027 yillarda O‘zbekiston Respublikasi davlat xaridlari tizimini yanada rivojlantirish va takomillashtirish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida
6. O‘zbekiston Respublikasi Davlat Statistika Qo‘mitasi. (2023). Davlat xaridlari va ularning makroiqtisodiy o‘lishga ta'siri.
7. Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti. (2022). Davlat xaridlari va ularning iqtisodiyotdagi o‘rni: O‘zbekiston tajribasi. Iqtisodiyot va moliya jurnalining 8-soni.